

Radostław Kucharczyk

Uniwersytet Warszawski

<https://orcid.org/0000-0002-1861-1358>

r.kucharczyk@uw.edu.pl

***Czy warto uczyć się języków innych niż angielski?
O przydatności francuskiego w kontekście
wzbogacania kompetencji zawodowych
(na przykładzie studentów
Uniwersytetu Warszawskiego)***

**Is it worth learning languages other than English? On the usefulness
of French in the context of enhancement of professional competen-
ces (based on the example of Warsaw University students)**

This article addresses the issue of students' motivation to learn languages other than English. The results of a survey conducted among students at the University of Warsaw attending a French language course show that the experience of learning a second foreign language in earlier stages of education is often negative. Students pointed to the ineffectiveness of classes in secondary schools, which they explained by an insufficient number of hours, the low level of teaching and preparation for the matura exam in other subjects being given priority. For the respondents perceptions of French are mostly positive; it is perceived as a language of elegance, prestige and high culture. As they prepare for their careers, students recognise its potential in the labour market. Participants in the study also indicated that knowledge of French could enhance their professional attractiveness. However, they noted that lessons during their university studies focus mainly



Artykuł jest udostępniany na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe, <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

on the general language (which is due to their low level of proficiency), which prepares them for specialised communication only to a limited extent.

Keywords: multilingualism, second foreign language, French, research, representations, relevance

Słowa kluczowe: wielojęzyczność, drugi język obcy, francuski, badanie, reprezentacje, przydatność

1. Wprowadzenie

Wielojęzyczność jest jednym z priorytetów współczesnej polityki edukacyjnej: stanowi nie tylko fundament skutecznej komunikacji międzykulturowej, ale także istotny czynnik rozwoju zawodowego i społecznego. Choć język angielski zdominował przestrzeń edukacyjną jako *lingua franca*, kluczowe wydaje się pytanie, czy warto uczyć się innych języków obcych (np. francuskiego), które mogą stanowić istotny atut na dynamicznie zmieniającym się rynku pracy.

Celem artykułu jest analiza reprezentacji społecznych języka francuskiego oraz postrzegania jego przydatności w kontekście nabywania kompetencji zawodowych przez studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Podjęto w nim próbę znalezienia odpowiedzi na następujące pytania:

- W jakim stopniu doświadczenia z nauki drugiego języka obcego w szkole wpływają na decyzje studentów w zakresie wyboru lektoratów na uczelni?
- Jak postrzegają oni język francuski – zarówno pod względem pragmatycznym, jak i estetycznym?
- Czy, w ich odczuciu, znajomość tego języka, może być elementem podnoszącym ich atrakcyjność na rynku pracy?

Tekst rozpoczyna prezentacja założeń europejskiej polityki językowej, w której nacisk położony jest na promowanie wielojęzyczności. Następnie przedstawione zostały założenia i wyniki badania własnego, dotyczącego trajektorii uczenia się języka francuskiego przez ankietowanych studentów, reprezentacji społecznych oraz oceny przydatności tego języka w różnych sektorach gospodarki, w tym również opinii na temat znajomości języka francuskiego jako czynnika pozytywnie wpływającego na atrakcyjność studentów na rynku pracy.

2. Wielojęzyczność jako priorytet europejskiej polityki edukacyjnej

2.1. Wielojęzyczność w perspektywie europejskiej

Wielojęzyczność, rozumiana jako współistnienie różnych języków na określonym terytorium (ESOKJ 2003: 15–16), jest na stałe wpisana w funkcjonowanie Unii Europejskiej, która z definicji jest instytucją wielojęzyczną i wielokulturową. Wielojęzyczność krajów członkowskich Wspólnoty Europejskiej stanowi warunek *sine qua non* jej trwałego funkcjonowania: aby móc się ze sobą skutecznie porozumieć, obywatele państw członkowskich nie mogą ograniczać się do znajomości tylko własnego języka ojczystego, ale powinni znać też inne języki, które zapewnią im skuteczną komunikację (Kucharczyk, 2018: 19). Stąd konieczność zarówno ochrony wielojęzycznego charakteru zjednoczonej Europy, jak również konieczność jego promowania i rozpowszechniania (Wilczyńska, 2007: 27). Z całą pewnością to właśnie szkoła jest instytucją, która powinna odgrywać znaczącą rolę w promowaniu wielojęzyczności. Umożliwia ona uczniom naukę języka ojczystego we wszystkich jego odmianach (Cavalli i in., 2009: 5), oferuje naukę języków regionalnych i mniejszościowych, a przede wszystkim daje możliwość poznania języków obcych. Dane z raportów sieci Eurydice *Kluczowe dane o nauczaniu języków w szkołach w Europie* (2012, 2017, 2023) świadczą o tym, że rekomendacje Rady Europejskiej zostały uwzględnione przez decydentów politycznych krajów członkowskich: w przeciągu ostatnich 15 lat odsetek uczniów uczących się języków obcych w formalnym procesie kształcenia wzrósł, zwłaszcza tych, którzy uczą się dwóch języków obcych (jest to widoczne przede wszystkim na poziomie szkół podstawowych). Warto również podkreślić – biorąc pod uwagę temat niniejszego artykułu – wzrost liczby uczniów, którzy uczą się obowiązkowo dwóch języków obcych, choć oczywiście to angielski jest dla większości uczniów pierwszym językiem obcym.

Taki stan rzeczy nie dziwi, bo to właśnie ten język stał się językiem komunikacji międzynarodowej, czy inaczej mówiąc *lingua franca* współczesnych czasów (Komorowska, 2009; Lewandowska i Polok, 2019). Jego znajomość jest warunkiem koniecznym sukcesu zawodowego, bez względu na sektor zatrudnienia. Pytanie, które wydaje się być w tym kontekście zasadne dotyczy motywacji do nauki innych języków niż angielski.

2.2. Wielojęzyczność w perspektywie polskiej

Polska – jako pełnoprawny członek Wspólnoty Europejskiej – również wdraża do systemów edukacyjnych unijne postulaty dotyczące promowania wie-

lojęzyczności. Biorąc pod uwagę fakt, że państwo polskie nie jest krajem o wysokiej różnorodności językowej i kulturowej¹, to właśnie szkoła jawi się jako miejsce, w którym uczniowie mogą odkrywać inne języki i inne kultury. W ciągu ostatnich lat znacząco wzrosła – podobnie jak w innych krajach europejskich – liczba uczniów, którzy uczą się więcej niż jednego języka obcego w obowiązkowym cyklu kształcenia (Eurydice 2012, 2017, 2024). Warto również podkreślić, że zgodnie z założeniami polskiej podstawy kształcenia ogólnego uczeń – w ciągu obowiązkowej nauki szkolnej – może uczyć się do trzech języków obcych, które są dla niego obowiązkowymi przedmiotami szkolnymi. Nauka pierwszego języka obcego (JO1) zaczyna się już w klasie 1. szkoły podstawowej i trwa aż do końca szkoły ponadpodstawowej, czyli, w przypadku uczniów wybierających licea ogólnokształcące, 12 lat. Uczeń nie może zmienić JO1, którego naukę rozpoczął w szkole podstawowej. Nauka drugiego języka obcego (JO2) rozpoczyna się w 7. klasie szkoły podstawowej i trwa 2 lata. Następnie uczeń może ją kontynuować w szkole ponadpodstawowej, może jednak wybrać inny JO2, co daje mu możliwość poznania 3 języków obcych w czasie obowiązkowej nauki szkolnej. Językiem obcym dominującym w polskiej szkole, podobnie jak w szkołach w innych krajach europejskich, o czym była mowa wcześniej, jest angielski². Nie dziwi zatem fakt, że zdecydowana większość maturzystów (ponad 90% populacji zdających) zdaje egzamin maturalny (zarówno na poziomie podstawowym jak i rozszerzonym) właśnie z niego. Inne języki, w tym również język francuski, który stanowi przedmiot przedstawionego poniżej badania, wybierane są przez niewielki odsetek uczniów (raporty Centralnej Komisji Egzaminacyjnej)

Pytanie, które warto zadać, dotyczy z jednej strony efektywności procesu dydaktycznego w zakresie JO2 w kontekście szkolnym, z drugiej zaś motywacji uczniów do jego nauki. Badania, które zdiagnozowałyby ten stan rzeczy, są jednak nieliczne. Tytułem przykładu można podać wyniki Europejskiego Badania Kompetencji Językowych z 2013 roku. Diagnoza prowadzona wśród ówczesnych uczniów 3. klasy gimnazjum wykazała, że zdecydowana większość z nich osiąga tzw. poziom –A1 w zakresie JO2 (w tym przypadku niemieckiego). Badanie przeprowadzone wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie przez Zawadzką zdaje się również ten stan rzeczy potwierdzać: mimo nauki JO2 w szkole ponadpodstawowej/

¹ Wynika to przede wszystkim z faktu, że w Polsce istnieje tylko jeden język urzędowy (polski), zaś liczba imigrantów nie jest wysoka. Na terytorium Polski występuje tylko jeden język regionalny, zdecydowana większość mieszkańców Polski posługuje się na co dzień językiem polskim i określa swoją przynależność narodowo-etniczną jako polską (Wojciechowska, 2010: 67; Kucharczyk, 2016: 250; Kucharczyk, 2018: 43).

² <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [DW 14.07.2024].

ponadgimnazjalnej studenci zaczynają od podstaw (Zawadzka, 2023). Nie można oczywiście wykluczyć tego, że studenci podejmują taką decyzję, aby ułatwić sobie naukę. Patrząc jednak na liczbę uczniów przystępujących do egzaminu maturalnego z JO2, zasadne wydaje się założenie, że kompetencje językowe całej populacji uczniowskiej w zakresie JO2 nie są wysokie, co zapewne podyktowane jest niską motywacją do jego nauki w szkole ponadpodstawowej. Warto zatem zastanowić się nad tym:

- W jaki sposób studenci postrzegają naukę JO2 w czasie studiów wyższych?
- Jakie motywy kierują nimi przy wyborze języka na tzw. lektoracie?
- Czy nauka JO2 na wcześniejszych etapach edukacji wpłynęła na wybór języka w czasie studiów wyższych?
- Czy, znając dość dobrze język angielski, uważają, że znajomość JO2 będzie atutem na rynku pracy?

Pytania te były impulsem do podjęcia badania własnego, którego wyniki zostaną przedstawione w dalszej części artykułu.

3. Podstawowe informacje o badaniu

3.1. Kontekst

Każdemu studentowi Uniwersytetu Warszawskiego studiów 1. stopnia lub jednolitych studiów magisterskich przysługuje prawo do 240 godzin zajęć z dowolnego języka obcego³. Przez obcy należy rozumieć taki, który nie jest dla studenta ojczystym lub urzędowym w kraju, z którego pochodzi. Poziomy lektoratów odpowiadają poziomom zaawansowania ESOKJ. Wszystkie lektoraty prowadzone są w oparciu o jednolity ramowy program nauczania, który nawiązuje do treści tego dokumentu. W roku akademickim 2023/2024 Uniwersytet Warszawski oferował naukę 45 języków, na różnych poziomach zaawansowania w 668 grupach zajęciowych. Mimo iż najwięcej grup zostało utworzonych z angielskiego to widać rosnące zainteresowanie innymi językami, co może potwierdzać przyjęte wcześniej założenie, że język inny niż angielski, w tym również francuski może być dla studentów dodatkowym atutem na runku pracy. Warto również podkreślić fakt, że relatywnie liczne są grupy uczące się języków innych niż angielski, a nauczanych w szkole, tj. francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, rosyjskiego czy włoskiego.

³ <https://monitor.uw.edu.pl/Lists/Uchway/Attachments/6075/M.2021.310.Zarz.156.pdf> [DW 15.07.2024], <https://monitor.uw.edu.pl/Lists/Uchway/Attachments/6050/M.2021.285.U.103.pdf> [DW 15.07.2024].

3.2. Przedmiot badania

Badanie zostało przeprowadzone wśród studentów Uniwersytetu Warszawskiego w semestrze letnim roku akademickiego 2023/2024. Impulsem do jego przeprowadzenia było zwiększające się zainteresowanie lektoratami z języka francuskiego wśród studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Od pewnego czasu można zaobserwować, że coraz więcej studentów wybiera lektorat z tego języka, rośnie więc zapotrzebowanie na grupy zajęciowe, które dość szybko zapelniają. Warto jednak podkreślić, że studenci preferują grupy o niższym poziomie zaawansowania, a od roku akademickiego 2024/2025 wprowadzone zostały także – na wniosek studentów – grupy dla tzw. fałszywych początkujących. Zasadnym wydało się zatem zbadanie, jakie motywy kierowały studentami przy wyborze francuskiego. Z tego powodu badaniu zostały poddane reprezentacje społeczne dotyczące tego języka. Stanowią rodzaj złożonego warsztatu interpretacyjnego, na który składają się nie tylko czynniki poznawcze, afektywne i ideologiczne, ale także postawy, opinie oraz systemy wartości. W kontekście procesu uczenia się i nauczania języków obcych reprezentacje wpływają na to, jak uczeń postrzega język, którego się uczy. Mogą one dotyczyć na przykład oceny przydatności języka w różnych dziedzinach życia, oceny prestiżu związanego z opanowaniem i posługiwaniem się nim, bogactwa kulturowe utożsamianego z danym językiem, stosunku afektywnego do niego związanego przede wszystkim z doświadczeniem indywidualnym jednostki lub wynikającego z uwarunkowań historycznych (nastawienie pozytywne vs nastawienie negatywne) itp. (Dabène, 1997: 21–22; Defays, 2018: 37; Moore, 2001: 9).

Badania dotyczące postrzegania francuskiego przez polskich uczniów pokazują, że licealiści widzą w nim język elitarny, utożsamiany z kulturą wysoką oraz instytucjami Unii Europejskiej, ale też jako język, którego znajomość nie jest konieczna do funkcjonowania we współczesnym zglobalizowanym świecie, a przede wszystkim jako język, którego nauka nastarcza wiele trudności (Kucharczyk i Szymankiewicz, 2020a, Kucharczyk i Szymankiewicz, 2020b). Warto zatem było sprawdzić, czy reprezentacje społeczne dotyczące francuskiego funkcjonujące wśród osób studiujących na uczelni są podobne, a także zastanowić się nad tym, jak przydatny wydaje się im ten język przy projektowaniu ścieżki kariery zawodowej oraz jaka była ich trajektoria uczenia JO2, w tym również francuskiego. Przyjęto założenie, że nastawienie do JO2, które znacząco wpływa na wybór lektoratu, jest wypadkową reprezentacji społecznych dotyczących danego języka oraz uprzedniego doświadczenia w nauce JO2 studentów.

3.3. Zastosowana metodologia

Do przeprowadzenia badania wykorzystano kwestionariusz ankiety zawierający zarówno pytania otwarte, jak i zamknięte, który został przekazany drogą mailową studentom uczęszczającym na zajęcia z języka francuskiego. Ankieta zawierała pytania dotyczące reprezentacji języka francuskiego⁴, reprezentacji dotyczących jego przydatności w różnych sektorach gospodarki, jak również pytania związane z trajektorią uczenia się JO2 na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Jeden z bloków pytań dotyczył danych socjodemograficznych badanych.

4. Grupa badawcza

Ankiety wypełniły 83 osoby (N = 83). 56 badanych (68%) to kobiety, 22 osoby to mężczyźni (26%), zaś 5 osób (6%) w kategorii płeć wskazało odpowiedź „inna”. 51 badanych (61%) mieści się w przedziale wiekowym 18–20 lat, 31 (37%) ma pomiędzy 21 a 23 lat, jedna osoba (1%) określiła swój wiek jako 27 lat i więcej.

Zdecydowana większość, 48 badanych, uczestniczy w lektoracie języka francuskiego na poziomie A2 (58%), 21 ankietowanych (25%) bierze udział w zajęciach na poziomie B1, 13 osób (16%) uczy się języka francuskiego na poziomie B2, zaś jedna (1%) na poziomie C1.

Ankietowani studenci reprezentują różne kierunki studiów, m.in. filologię obce, filologię polską, archeologię, biologię, biotechnologię, chemię, ekonomię, nauki polityczne, filozofię, fizykę, historię, historię sztuki, prawo, psychologię, socjologię, stosunki międzynarodowe, zarządzanie. Tak szerokie spektrum kierunków może sugerować, że potrzeby studentów dotyczące celów kształcenia w ramach lektoratu mogą być dość zróżnicowane.

5. Analiza wyników

5.1. Trajektoria uczenia się języka francuskiego

Poniższe tabele pokazują, że część ankietowanych studentów uczyła się języka francuskiego w szkole podstawowej lub gimnazjum czy w liceum:

⁴ W tej części wykorzystano kwestionariusz użyty przez Kucharczyka i Szymankiewicza do badania reprezentacji społecznych języka francuskiego funkcjonujących wśród licealistów (Kucharczyk i Szymankiewicz, 2020a; Kucharczyk i Szymankiewicz, 2020b). Zastosowano także analogiczną klasyfikację zebranych danych, tzn. język francuski postrzegany jako zjawisko językowe, estetyczne, kulturowe, społeczne oraz polityczne.

Tabela 1. Odpowiedzi ankietowanych na pytanie: Czy uczyłeś/-aś się języka francuskiego w szkole podstawowej/gimnazjum?

N = 83	
Tak	20 (24%)
Nie	63 (76%)

Tabela 2. Odpowiedzi ankietowanych na pytanie: Czy uczyłeś/-aś się języka francuskiego w szkole ponadpodstawowej?

N = 83	
Tak	37 (45%)
Nie	46 (55%)

Poza francuskim studenci poddani badaniu uczyli się w szkole ponadpodstawowej z języków innych niż angielski: hiszpańskiego, niemieckiego, rosyjskiego i włoskiego.

Tabela 3. Odpowiedzi ankietowanych na pytanie: Jakiego języka (innego niż język angielski) uczyłeś się/uczyłaś się obowiązkowo w szkole średniej?

N = 83	
Francuski	32 (39%)
Hiszpański	19 (23%)
Niemiecki	28 (33%)
Rosyjski	3 (4%)
Włoski	1 (1%)
Inny	0 (0%)

Jak pokazują poniższe dane, zdecydowana większość badanych jest zdania, że lekcje JO2 prowadzone w szkole ponadpodstawowej nie były efektywne:

Tabela 4. Odpowiedzi ankietowanych na pytanie: Czy uważasz, że lekcje drugiego języka w szkole średniej pozwoliły Ci dobrze go opanować?

N = 83	
Zdecydowanie tak	11 (13%)
Raczej tak	20 (24%)
Raczej nie	29 (35%)
Zdecydowanie nie	23 (28%)

Jako główną przyczynę braku efektywności zajęć z JO2 w szkole ponadpodstawowej, ankietowani wskazują brak czasu, który wynikał z konieczności poświęcenia większej uwagi przedmiotom, z których zdawali maturę:

S77: [raczej nie] O ile na samym początku lekcje języka niemieckiego były prowadzone dość intensywnie, to jednak z czasem poziom i wymagania znacznie spadły. Jest to zrozumiałe, jako że w obliczu przygotowań do matury, wszyscy uczniowie na kierunkach ścisłych musieli sprostać o wiele większym wymaganiom ze swoich przedmiotów rozszerzonych, jednak czuję, że można było zastosować inne podejście. Uważam, że mój poziom języka niemieckiego w 4 klasie liceum był gorszy, niż w 1, zwyczajnie przez brak powtarzania i poszerzania materiału. Po jakimś czasie zajęcia te stały się po prostu przykrą koniecznością, kolejnym obowiązkiem „do odhaczenia” i straciłem przez to zainteresowanie i chęć do dalszej nauki tego języka.

Inni ankietowani, wskazywali na niski poziom zajęć z JO2:

S22: [zdecydowanie nie] Te zajęcia były prowadzone przez osobę niekompetentną, materiał nie był przerobiony do końca, poziom był tak niski, że w trzy lata nie wyszliśmy z jednego podręcznika.

Z wypowiedzi respondentów wynika, że niewiele uwagi poświęcali oni JO2 w szkole ponadpodstawowej: albo nie chcieli na nim ogniskować swojej uwagi, ponieważ odbyłoby się kosztem nauki przedmiotów maturalnych, które są przepustką na studia wyższe, albo sposób prowadzenia lekcji nie odpowiadał ich potrzebom. Warto więc zastanowić się, w jaki sposób postrzegają JO2, na naukę którego zdecydowali się w czasie studiów wyższych.

5.2. Reprezentacje dotyczące języka francuskiego – perspektywa ogólna

Reprezentacje społeczne dotyczące języka obcego warunkują jego wybór jako przedmiotu nauki, wpływają także na motywację w czasie procesu kształcenia językowego. Analizując odpowiedzi ankietowanych studentów, zastosowano typologię reprezentacji zaproponowaną przez Kucharczyka i Szymaniewicz (2020a, 2020b), według której język obcy może być postrzegany jako zjawisko *stricte* językowe, estetyczne, kulturowe, społeczne lub polityczne.

Język francuski jako zjawisko stricte językowe

Tabela 5. Reprezentacje dotyczące języka francuskiego jako zjawiska językowego

N = 83						
Lp.	Język francuski kojarzy mi się z/ze ...	zdecydowanie nie	raczej nie	nie mam zdania	raczej tak	zdecydowanie tak
1	trudną wymowę	5 (6%)	4 (5%)	11 (13%)	26 (31%)	37 (45%)
2	logiczną gramatykę	17 (20%)	29 (35%)	16 (19%)	16 (19%)	6 (5%)
3	charakterystyczną wymowę „r”	3 (4%)	2 (2%)	1 (1%)	19 (23%)	58 (70%)
4	szybkim tempem mówienia	3 (4%)	2 (2%)	7 (8%)	20 (24%)	51 (61%)

Dane liczbowe przedstawione w powyższej tabeli dość jednoznacznie pokazują, że ankietowani studenci w zdecydowanej większości utożsamiają język francuski z charakterystyczną wymową głoski „r”, jak również z szybkim tempem mówienia. Dla większości badanych trudna jest wymowa. Ich opinie na temat gramatyki francuskiej są nieco bardziej podzielone, choć dla ponad połowy reguły, którymi się ona rządzi nie są logiczne.

Język francuski jako zjawisko estetyczne

Tabela 6. Reprezentacje dotyczące języka francuskiego jako zjawiska estetycznego

N = 83						
Lp.	Język francuski kojarzy mi się z/ze ...	zdecydowanie nie	raczej nie	nie mam zdania	raczej tak	zdecydowanie tak
1.	elegancją	3 (4%)	4 (5%)	10 (12%)	23 (28%)	43 (52%)

N = 83						
Lp.	Język francuski kojarzy mi się z/ze ...	zdecydowanie nie	raczej nie	nie mam zdania	raczej tak	zdecydowanie tak
2.	romantycznością	7 (8%)	7 (8%)	8 (10%)	24 (29%)	37 (45%)
3.	wyjątkowością	9 (11%)	12 (14%)	19 (23%)	18 (22%)	25 (30%)
4.	prestżem	11 (13%)	9 (11%)	13 (16%)	26 (31%)	24 (29%)
5.	ładnym brzmieniem	5 (6%)	1 (1%)	10 (12%)	19 (23%)	48 (58%)
6.	mało męskim brzmieniem	36 (43%)	26 (31%)	15 (18%)	5 (6%)	1 (1%)

Co do reprezentacji francuskiego odnoszących się do jego walorów estetycznych, to zdecydowana większość studentów postrzega go jako język elegancki, wyjątkowy; utożsamiany jest również z prestiżem, romantycznością i ładnym brzmieniem.

Język francuski jako zjawisko kulturowe

Tabela 7. Reprezentacje dotyczące języka francuskiego jako zjawiska kulturowego

N = 83						
Lp.	Język francuski kojarzy mi się z/ze ...	zdecydowanie nie	raczej nie	nie mam zdania	raczej tak	zdecydowanie tak
1.	wykwintną kuchnią	2 (2%)	14 (17%)	5 (6%)	45 (54%)	17 (20%)
2.	modą	3 (4%)	11 (13%)	5 (6%)	23 (28%)	41 (49%)
3.	sztuką	3 (4%)	5 (6%)	5 (6%)	27 (33%)	43 (52%)
4.	literaturą	6 (7%)	5 (6%)	11 (13%)	27 (33%)	34 (41%)
5.	filmem francuskim	7 (8%)	16 (18%)	1 (1%)	23 (28%)	26 (31%)
6.	ważnymi wydarzeniami historycznymi	5 (6%)	15 (18%)	8 (10%)	31 (37%)	24 (29%)
7.	piosenką francuską	6 (7%)	7 (8%)	9 (11%)	30 (26%)	31 (37%)

Jeśli chodzi o reprezentacje dotyczące francuskiego postrzeganego jako zjawisko kulturowe, to jest on w zdecydowanej większości przypadków łączony z wytworami kultury wysokiej lub kultury popularnej. Ankietowani studenci utożsamiają go z szeroko rozumianą sztuką i literaturą, jak również z filmem i piosenką. Język francuski konotuje również dla nich ważne wydarzenia historyczne.

Język francuski jako zjawisko społeczne

Tabela 8. Reprezentacje dotyczące języka francuskiego jako zjawiska społecznego

N = 83						
Lp.	Język francuski kojarzy mi się z/ze ...	zdecydowanie nie	raczej nie	nie mam zdania	raczej tak	zdecydowanie tak
1.	wielokulturowością	10 (12%)	15 (18%)	9 (11%)	30 (36%)	19 (23%)
2.	ciekawymi ludźmi	10 (12%)	11 (13%)	26 (31%)	26 (31%)	10 (12%)
3.	ciekawymi podróżami	7 (8%)	7 (8%)	8 (10%)	37 (45%)	24 (29%)
4.	ciekawymi miejscami na świecie	6 (7%)	10 (12%)	8 (10%)	32 (39%)	27 (33%)

Co do reprezentacji języka francuskiego związanych z aspektem społecznym opinie studentów są mniej jednoznaczne. O ile często kojarzy się im z wielokulturowością oraz ciekawymi podróżami / miejscami na świecie, o tyle nie zawsze jest utożsamiany z i interesującymi ludźmi, których badania mogą poznać dzięki jego znajomości.

Język francuski jako zjawisko polityczne

Tabela 9. Reprezentacje dotyczące języka francuskiego jako zjawiska politycznego

N = 83						
Lp.	Język francuski kojarzy mi się z/ze ...	zdecydowanie nie	raczej nie	nie mam zdania	raczej tak	zdecydowanie tak
1.	językiem komunikacji międzynarodowej	9 (11%)	19 (23%)	9 (11%)	25 (30%)	21 (25%)
2.	dyplomacją	12 (14%)	19 (23%)	11 (13%)	18 (22%)	23 (28%)

N = 83						
Lp.	Język francuski kojarzy mi się z/ze ...	zdecy- dowa- nie nie	raczej nie	nie mam zdania	raczej tak	zdecy- dowa- nie tak
3.	instytucjami unii europejskiej	10 (12%)	16 (19%)	23 (28%)	15 (18%)	19 (23%)
4.	wartościami demokratycznymi	13 (16%)	19 (23%)	21 (25%)	22 (27%)	8 (10%)

Analiza odpowiedzi studentów co do reprezentacji francuskiego jako zjawiska politycznego wskazuje, że ponad połowa ankietowanych postrzega go jako język komunikacji międzynarodowej. Niemniej liczni są także ci, którzy takiej opinii nie podzielają. Spora grupa badanych, aż 41%, utożsamia język francuski z dyplomacją. Wielu jednak nie widzi w nim języka instytucji Unii Europejskiej, mimo że jest to, obok angielskiego – główny język wspólnoty. Podobnie rzecz się ma z wartościami demokratycznymi: dla ponad połowy badanych nie są one z francuskim kojarzone.

5.3. Reprezentacje dotyczące języka francuskiego – perspektywa zawodowa

5.3.1. Reprezentacje dotyczące przydatności języka francuskiego w sektorach gospodarki

Dane statystyczne jednoznacznie wskazują, że Francja jest jednym z największych eksporterów na świecie. Jest jednym z głównych partnerów handlowych Polski, zaś Polska jest jednym z głównych dostawców towarów i usług na rynek francuski⁵. Do głównych sektorów gospodarki francuskiej można zaliczyć przemysł lotniczy, motoryzacyjny, farmaceutyczny, energetyczny oraz turystyczny. Francja jest także jednym z największych producentów rolnych w Unii Europejskiej, specjalizującym się w produkcji zbóż, mięsa oraz nabiału. W kontekście tematu niniejszego artykułu warto też wspomnieć, że Francja coraz intensywniej inwestuje w gospodarkę polską. Tytułem przykładu można podać następujące sektory, w których kapitał francuski jest obecny: branża spożywcza, branża farmaceutyczno-kosmetyczna, sprzęt transportowy, handel detaliczny, telekomunikacja, transport i logistyka, finanse i ubezpieczenia, budownictwo i nieruchomości czy hotelarstwo. Wydawać by się zatem mogło, że znajomość francuskiego może być atutem na rynku pracy, zwłaszcza dla osób, które rozpoczynają swoją karierę zawodową. Interesujące zatem

⁵ <https://www.trade.gov.pl/wiedza/francja-drugim-inwestorem-w-polsce/#> [DW 21.07.2024].

wydało się sprawdzenie tego, jak studenci postrzegają przydatność tego języka w poszczególnych sektorach gospodarki⁶. Odpowiedzi respondentów zostały przedstawione w poniższej tabeli:

Tabela 10. Odpowiedzi ankietowanych na pytanie: Na ile, Twoim zdaniem, znajomość języka francuskiego jest przydatna w następujących obszarach zawodowych?

		N = 83			
		wcale nie- przydatny	niezbyt przydatny	całkiem przydatny	bardzo przydatny
1.	Rolnictwo	37 (45%)	37 (45%)	9 (11%)	0 (0%)
2.	Przemysł wydobywczy	34 (41%)	38 (46%)	11 (13%)	0 (0%)
3.	Budownictwo	24 (29%)	38 (46%)	19 (23%)	2 (2%)
4.	Transport	8 (10%)	18 (22%)	39 (47%)	18 (22%)
5.	Handel	4 (5%)	5 (6%)	36 (43%)	38 (46%)
6.	Turystyka	1 (1%)	2 (2%)	25 (30%)	55 (66%)
7.	Kultura	0 (0%)	1 (1%)	28 (34%)	54 (65%)
8.	Reklama	4 (5%)	27 (33%)	34 (41%)	18 (22%)
9.	Bankowość	6 (7%)	23 (28%)	41 (49%)	13 (16%)
10.	Szkolnictwo	1 (1%)	16 (19%)	40 (48%)	26 (31%)
11.	Badania naukowe	2 (2%)	19 (23%)	37 (45%)	25 (30%)
12.	Opieka społeczna	16 (19%)	44 (53%)	20 (24%)	3 (4%)
13.	Administracja państwowa	6 (7%)	29 (35%)	26 (31%)	22 (27%)
14.	Medycyna	11 (13%)	28 (34%)	38 (46%)	6 (7%)
15.	Farmacja	11 (13%)	37 (45%)	26 (31%)	9 (11%)

⁶ Do wyszczególnienia poszczególnych sektorów gospodarki posłużono się artykułem Machniewskiego „Jaki jest podział i rola sektorów gospodarki w Polsce?”, <https://www.money.pl/gospodarka/jaki-jest-podzial-i-rola-sektorow-gospodarki-w-polsce-6777622268246592a.html> [DW 24.03.2024].

Analiza odpowiedzi respondentów pokazuje, że w zdecydowanej większości studenci są przekonani, że język francuski może być przydatny w transporcie, w handlu oraz w sektorze związanym z kulturą. Uważają, że jest on również użyteczny w reklamie, bankowości, szkolnictwie oraz w badaniach naukowych. Nie zawsze jednak widzą jego funkcjonalność w takich sektorach, jak budownictwo, administracja państwowa, medycyna czy farmacja. Zdaniem ankietowanych francuski nie jest przydatny w przemyśle wydobywczym oraz w opiece społecznej.

Interesujących danych dostarczają odpowiedzi badanych na pytanie otwarte, w którym mieli krótko uzasadnić wybór odpowiedzi przedstawionych powyżej. Zdaniem studentów, francuski jest przydatny w sektorach gospodarki, które – ich zdaniem – są ściśle powiązane z rynkiem francuskim:

S14: Myślę, że język francuski jest zdecydowanie przydatny w takich obszarach zawodowych, jak handel czy kultura, gdyż znakomita część produktów gastronomicznych czy kosmetyków i dóbr luksusowych wywodzi się i jest wytwarzana we Francji.

Respondenci są również przekonani, że mimo dominującej pozycji angielskiego są jednak określone obszary gospodarki, w których francuski może być przydatny:

S64: Francuski utracił swoją niegdysiejszą pozycję na arenie międzynarodowej – obecnie mamy 1 *lingua franca*, angielski. Francuski jest potrzebny do pracy w organizacjach międzynarodowych, bo wiele jest zlokalizowanych we francuskojęzycznych miastach oraz do kontaktów handlowych/kulturalnych itp. z krajami francuskojęzycznymi w Europie i Afryce (ponoć kanadyjski francuski jest zupełnie inny od europejskiego).

Studenci uważają też, że współpracując z Francuzami w różnych sektorach gospodarczych warto znać francuski, bo wówczas komunikacja jest łatwiejsza:

S08: Uważam, że język francuski jest przydatny wtedy, kiedy trzeba omawiać coś z Francuzami, ponieważ są niechętni do mówienia po angielsku i często mają kiepski poziom języka angielskiego.

5.3.2. Znajomość języka francuskiego a atrakcyjność na rynku pracy

Zapytani o to, czy znajomość języka francuskiego podniesie ich atrakcyjność na rynku pracy, ankietowani studenci są przekonani, że będzie ona ich atutem, co pokazuje poniższa tabela:

Tabela 11. Odpowiedzi ankietowanych na pytanie «Na ile, Twoim zdaniem, znajomość języka francuskiego podniesie Twoją atrakcyjność na rynku pracy? »

N = 83	
W dużym stopniu	36 (43%)
W średnim stopniu	35 (42%)
W niewielkim stopniu	11 (13%)
Wcale nie podniesie	1 (1%)

Studenci poddani badaniu są przekonani, że będzie to atut przy znalezieniu pracy, ponieważ jest to język ściśle związany z zawodem, który chcą wykonywać:

S01: [w dużym stopniu] potrzebuję tego do CERNu⁷.

S38: [w dużym stopniu] Chciałabym pracować w ONZ, stąd angielski i francuski to jest minimum dla przyszłego pracownika.

Wielu studentów jest zdania, że znajomość języka innego niż angielski (w tym przypadku francuskiego) zawsze jest cenna, jeśli chodzi o znalezienie pracy:

S09: [w dużym stopniu] Znajomość języków obcych zawsze podnosi atrakcyjność kandydata w pracy związanej z szerokim rynkiem, np. w dziedzinie mediów, w której planuję pracować w przyszłości.

Niektórzy uważają natomiast, że znajomość francuskiego, który uchodzi za trudny język, pomoże im się pokazać jako osoby ambitne, które nie boją się trudnych wyzwań:

S27: [w dużym stopniu] Jest to trudny język do opanowania, więc pokazuje chęć do podejmowania nauki.

Respondenci są również zdania, że niewiele osób zna język francuski, a zatem jego znajomość będzie wyróżnikiem na rynku pracy:

S41: [w dużym stopniu] Uważam, że w Polsce język francuski jest mniej popularny niż angielski, niemiecki czy hiszpański, zatem jego znajomość daje mi pewną wyjątkowość.

⁷ CERN = Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire (pl. Europejska Organizacja Badań Jądrowych CERN).

5.3.3. Znaczenie lektoratu dla rozwoju kariery zawodowej

Poniższa tabela zestawia odpowiedzi ankietowanych studentów na pytanie, czy zajęcia z języka francuskiego prowadzone na Uniwersytecie Warszawski przygotowują ich do posługiwania się językiem francuskim w środowisku zawodowym:

Tabela 12. Odpowiedzi ankietowanych na pytanie: Czy, Twoim zdaniem, udział w lektoracie z języka francuskiego przygotowuje Cię do posługiwania się językiem w środowisku pracy?

N = 83	
Zdecydowanie tak	39 (47%)
Raczej tak	10 (12%)
Nie mam zdania	17 (21%)
Raczej nie	16 (19%)
Zdecydowanie nie	1 (1%)

Prawie połowa ankietowanych jest zdania, że osiągnięcie celów założonych na zajęciach umożliwi im wykorzystanie języka w czasie pracy zawodowej, a tym samym – prawdopodobnie – zwiększy ich atrakcyjność na rynku pracy. Tylko nieliczne osobą nie są co tego przekonane.

W większości przypadków studenci są świadomi tego, że celem lektoratu, na który uczęszczają jest rozwijanie kompetencji językowych w zakresie języka ogólnego. Wielu z nich jednak rozumie, że jest to bardzo ważny krok ku temu, aby posługiwać się francuskim w środowisku zawodowym:

S22: [zdecydowanie tak] Tak jak wspomniałam wcześniej, zajęcia są dużą dawką wiedzy nie tylko językowej, ale także wiedzy o tym, co się obecnie dzieje na świecie, szczególnie w krajach francuskojęzycznych, co pozwala na lepszą znajomość kultury i późniejszej dostosowanie się do niej w razie ewentualnego zatrudnienia. Ponadto prowadząca zwraca uwagę na te czynniki wymienione wyżej, które uważam za najważniejsze.

Niektórym studentom trudno było zdecydować, czy udział w lektoracie przygotowuje ich do posługiwania się językiem w środowisku pracy, ponieważ nie mają jeszcze ściśle określonych planów zawodowych:

S17: [raczej nie] Wybieram lektoraty niesprofilowane pod konkretny zawód i na razie na niskim poziomie zaawansowania, więc to dopiero to dopiero podwaliny pod pożądaną biegłość.

Spora grupa studentów uczestniczy w zajęciach na relatywnie niskim poziomie i jest zdania, że przypadku ich poziomu zaawansowania trudno jeszcze mówić o używaniu języka w komunikacji dla potrzeb zawodowych:

S14: [nie mam zdania] Lektorat na poziomie A2 dopiero wprowadza podstawowe pojęcia, niekoniecznie związane z rynkiem pracy. Jednak nie wyobrażam sobie poznawania treści bardziej przydatnych w środowisku zawodowym bez uprzedniego poznania podstaw zapewnianych przez lektorat na poziomie A2.

6. Wnioski końcowe

Podsumowując rozważania zawarte w niniejszym artykule, należy stwierdzić, że wielojęzyczność, która stała się jednym z głównych celów współczesnej polityki edukacyjnej, jest z wdrażana do systemów szkolnictwa krajów członkowskich. W polskim systemie edukacyjnym uczniowie uczą się obecnie min. dwóch języków obcych w czasie obowiązkowej nauki szkolnej. Niemniej jednak dane liczbowe wskazują, że nauka JO2 nie zawsze jest efektywna, a uczniowie głównie koncentrują się na opanowaniu JO1, którym, dla większości polskich uczniów, jest angielski. Wynika to przede wszystkim z faktu, że mają oni z nim kontakt od samego początku nauki, często obierają go więc za obowiązkowy przedmiot maturalny z nadzieją, że osiągną lepszy wynik przy mniejszym nakładzie pracy. Świadomość konieczności posługiwania się innym niż angielski językiem obcym pojawia się później, w czasie studiów wyższych. Wówczas na wybór JO2 bez wątpienia wpływają uprzednie doświadczenia studentów związane z nauką języków na wcześniejszych etapach edukacyjnych, jak również reprezentacje dotyczące samego języka oraz jego przydatności w kontekście kariery zawodowej. Badanie przeprowadzone na studentach Uniwersytetu Warszawskiego uczęszczających na lektorat francuskiego pokazało, że ich doświadczenia dotyczące nauki JO2 szkole ponadpodstawowej nie zawsze są dobre, choć aż 37% badanych uważało naukę JO2 na tym etapie edukacyjnym za efektywną. Nie zawsze odpowiadał im sposób prowadzenia lekcji przez nauczyciela; uważali, że liczba godzin lekcyjnych, aby dobrze ten język móc opanować, była niewystarczająca; nie zawsze chcieli też poświęcać nauce JO2 zbyt wiele czasu, ponieważ odbyłoby się to kosztem przygotowań do egzaminów maturalnych z innych przedmiotów, których wyniki determinowały ich przyjęcie na studia wyższe.

Jeśli chodzi o reprezentacje dotyczące języka francuskiego to są one pozytywne, choć często stereotypowe (por. Kucharczyk i Szymankiewicz, 2020a; Kucharczyk i Szymankiewicz, 2020b). Badanym studentom francuski kojarzy się z elegancją, romantycznością i ładną wymową; uważają przy tym, że jego nauka nie należy do najłatwiejszych. Jego znajomość jest jednak pewnego rodzaju wyróżnikiem, ponieważ niewiele osób w Polsce może pochwalić się jego dobrą znajomością. Do wyjątkowego charakteru tego języka dokłada się także fakt, że jest on nośnikiem kultury wysokiej, a zatem osoby, które go znają, uchodzą za dobrze wykształcone. Znajomość francuskiego przydaje się w podróżach i umożliwia poznanie ciekawych miejsc. Jest on również, zdaniem badanych, językiem komunikacji międzynarodowej, choć nie wszyscy utożsamiają go z językiem instytucji europejskich. Co ważne, studenci poddani badaniu są zdania, że znajomość języka francuskiego może być przydatna w różnych sektorach gospodarki, a zwłaszcza w sytuacjach komunikacji zawodowej, gdzie konieczna jest rozmowa z Francuzami, którzy uchodzą za osoby nieznające lub słabo znające język angielski. Z tego powodu studenci biorący udział w badaniu uważają, że opanowanie przez nich francuskiego w ramach lektoratów uniwersyteckich podniesie ich atrakcyjność na rynku pracy. Nawet jeśli lektorat nie przygotowuje ich bezpośrednio do posługiwania się językiem w środowisku zawodowym (zbyt niski poziom zaawansowania, skupienie na języku ogólnym), to daje im podwaliny do skutecznej komunikacji, w tym również do komunikacji w kontekście przyszłej pracy.

Podsumowując otrzymane wyniki, można stwierdzić, że dopiero w czasie studiów wyższych studenci przekonują się, że sama znajomość języka angielskiego nie wystarczy, aby być atrakcyjnym na rynku pracy. Z tego powodu bardziej niż w szkole ponadpodstawowej doceniają zajęcia z JO2, co może przełożyć się na jego bardziej efektywną naukę.

BIBLIOGRAFIA

- Cavalli M., i in. (2009), *L'éducation plurilingue et interculturelle comme projet*. Strasbourg: Conseil de l'Europe, Division des Politiques linguistiques.
- Dabène L. (1997), *L'image des langues et leur apprentissage*, (w:) Matthey M. (red.), *Les langues et leurs images*. Neuchâtel: IRDP Éditeur, s. 19–23.
- Defays J.-M. (2018), *Enseigner le français langue étrangère et seconde. Approche humaniste de la didactique des langues et des cultures*. Bruxelles: MARDAGA Supérieur.
- Europe – 2023 edition, *Eurydice report (Kluczowe dane o nauczaniu języków w szkołach w Europie – 2023. Raport Eurydice)*. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

- European Commission/EACEA/Eurydice (2023), *Key data on teaching languages at school in Europejska Agencja Wykonawcza ds. Edukacji i Kultury, Eurydice, Kluczowe dane dotyczące nauczania języków obcych w szkołach w Europie : 2017, Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego, 2017. Online: <https://data.europa.eu/doi/10.2797/765699> [DW 28.11.2024].*
- Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie* (2003). Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.
- Europejskie badanie kompetencji językowych ESLC. Raport krajowy 2011* (2013), Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Jodelet D. (1994), *Les représentations sociales*. Paris: PUF.
- Kluczowe dane dotyczące nauczania języków obcych w szkołach w Europie 2012* (2013). Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji. Online: <https://www.frse.org.pl/czytelnia/kluczowe-dane-dotyczace-nauczania-jezykow-obcych-w-szkolach-w-europie-2012> [DW 28.11.2024].
- Komorowska H. (2009), *Polska szkoła a znajomość języków – zasięg, powszechność i wyniki nauczania języków obcych w Polsce*, (w:) Komorowska H. (red.), *Kształcenie językowe w szkolnictwie wyższym*. Warszawa: Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej „Academica”, s. 23–38.
- Kucharczyk R. (2016), *Développer la compétence plurilingue dans un pays monolingue. Quelles implications pour l'apprentissage/enseignement des la deuxième langue étrangère ? Le cas des élèves polonais*. “Actas del III Congreso Internacional Nebrija en Lingüística Aplicada a la Enseñanza de Lenguas”. Nebrija: Nebrija Procedia, s. 245–259.
- Kucharczyk R. (2018), *Nauczanie języków obcych a dydaktyka wielojęzyczności*. Lublin: Wydawnictwo Werset.
- Kucharczyk R., Szymankiewicz K. (2020a), *Les représentations de la langue française chez des élèves polonophones. Quel impact sur le choix de la langue étrangère à l'école*”. „Neofilolog”, nr 55/2, s. 173–194.
- Kucharczyk R., Szymankiewicz K. (2020b), *Uwarunkowanie wyboru nauki języka francuskiego przez polskich licealistów*. „Acta Neophilologica, t. 1”, nr XXII, s. 73–90.
- Lewandowska E., Polok K. (2019), *Nauczanie Lingua Franca English – nauczanie niemożliwego?* „Linguodidactica”, t. 23, s. 127–145.
- Moore D. (2001), *Les représentations des langues et de leur apprentissage : itinéraires théoriques et trajets méthodologiques*, (w:) Moore D. (red.), *Représentations des langues et de leur apprentissage. Références, modèles, données, méthodes*. Paris: Didier, s. 7–22. Online: <https://biblioteca.nebrija.es/cgi-bin/repositorio/O8405/ID15931726?ACC=161> [DW 28.11.2024].
- Wilczyńska W. (2007), *Wielojęzyczność – przegląd problematyki w ujęciu dydaktycznym*, (w:) Jodłowiec M., Niżgorodcew A. (red.), *Dydaktyka języków obcych na początku XXI wieku*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 27–40.
- Wojciechowska B. (2010), *Wielojęzyczność w polskim kontekście edukacyjnym*, „Neofilolog”, nr 35, s. 63–74.

Zawadzka D. (2023), *Wyzwania, zadania i problemy w nauczaniu i uczeniu się „drugich języków obcych”* (w:) Gabryś-Barker D., Kalamarz R. (red.), *Kompetencje osoby wielojęzycznej. Wybrane zagadnienia kształcenia wielojęzycznego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 11–23.

Received: 30.11.2024

Revised: 26.02.2025